

HEMBYGDI

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening

Nr 2 Maj 1998
Årgång 27

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet	3
Bokslut	5
De som bodde vid "Dyven" 2/3	7
Varför heter vägen så?	14
Mina roligaste år som föreningsmäniska	15
Vårsalong i Väsby kosthall	17
Bland tomtar och troll	18
Känner du Väsby?	19
Sportlov på hembygdsgården	20
Diplom	21
Så blev Hugo vår historiemän	22
Konsum Norrort	23

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

**Det finns platser kvar ...
... till Hälsingland och Gästrikland
den 12.-14. juni**

Ordföranden har ordet

Hur och när jag än kommunicerar med Dig värderade läsare, synes ständigt tidsbegreppet vara det dominerande i min tankevärld, så ock denna gång. Det har gått ett kvarts år av det sk **Kulturhuvudstadsåret**. Vi som randkommun till huvudstaden har varit något blygsammare och klädsamt nog kallat året för Kultur i Upplands Väsby. Ett beundransvärt arbete har lagts ned på katalogiseringen och distribueringen av programutbudet till invånarna i kommunen. Vi som medarrangörer till vissa program, vars genomslagskraft vi kunnat notera, är undrande då resultatet utvärderas som en produkt av besöksfrekvensen. Var behovet verkligen påkallat, fanns intresset?

Vårt första program med folklivsforskaren docenten **Ebbe Schön** som aktör, var besökt långt över det vanliga. Referat på annan plats i denna Hembygden nr 2. Avsikten med programmet från vår sida var att få en verbalisering av svenskarnas fantasier, genom analysen av sagor, sägner och skrönor och därav kanske kunna extrahera substansen till den kreativa (skapande) kulturen arkitektur och konst, några av frukterna på kulturens träd.

Ann Charlotte Backlund, vår fd kommunantikvarie var den följande aktören. Hon talade om byggnadsminne, byggnadsminnesmärke, närmiljö, hel-

hetsmiljö och riksintresse. Kan man skydda hus och miljöer? Det blev en fullödlig redogörelse, varav man kunde konstatera, det uppräknade kunde man göra, med kunnande och viss uthållighet. Intressanta frågor togs upp av de relativt få deltagarna t ex vad är Väsby intresserat av? En sak ansåg vi som var närvarande: **Upplands Väsby kommun inte borde ha råd att vara utan kommunantikvarie!!!!** Därtill ett privat önskemål, alla beslutsansvariga (finnes sådana?) borde vara bosatta inom kommunen. Visserligen är allt som sker i dag, historia i morgon, men någon lokalhistoria i bagaget skadar inte yrkesutövningen.

Den verkligt fina satsningen på en kommande generation var den grupp barn som under sportlovet av en eller annan anledning var kvar i Väsby. De kunde genom sin personals omtanke sysselsättas i hembygdsgårdens ladugård. Jag kan inte undanhålla min beundran för den professionalism i sysselsättning av barn, som Anna-Cari, Lena och Jane visade under de tre dagar de gästade oss, tillsammans med 170 barn. Barnen fick också se föremålssamlingen, som tycktes dem ganska intressant, men flera av dem anmälde sitt avtåg genom att säga att de måste jobba. Där kom den kreativa fantasin i dagen. Kan vi kanske lära oss någonting därav? Allt skall inte vara serverat, fränsett en god support.

Vårt sista program för detta kvartal, var Docent L. Karlssons audiovisuella föreläsning om skulptural kyrklig konst. Det blev en verkligt intressant resa i den kyrkliga konstens värld. Vi fick se och höra det mesta om altarprydnader och deras utveckling från antemensale, låga horisontella skärmar i metall med figurreliefer från medeltiden samt om retablet, en skärm med måleri eller skulpturer vid altarets bakre kant. Ur detta utvecklades sedan altarskåpet med sina snidade figurer ur bibelns värld. De snidade figurerna är i sig en speciell konst, som i övervägande grad räknas till realismen, men icke så sällan framkommer också expressionistiska drag, jag tänker närmast på bilden från huvudskalleplatsen (GOLGATA) där hundar går nosande på kranier. Det var en lektion under 90 minuter med fantastiskt fina bilder visade i dubbelprojektion: helhet och närbild. Vidare fick vi veta att man kunde avgöra figurens ursprung, genom analys av materialet, Lybeck hade de finaste snidarna, de gjorde allting i ek. I Skandinavien var al och furu det vanliga materialet.

Uppdraget, talade Elisabeth Nordlander om i sin predikan när hon mottogs som kyrkoherde i Eds församling. Kyrkan var fullsatt, menigheten var präglad av högtidlighet och värme, gudstjänsten ledde till djup besinning, hur uppfylldes egna uppdrag som är, banala vid jämförelse, men är i alla fall åtaganden. Det uppdrag som predikotexten handlade om var Jungfru Marie bebådelse. Megauppdraget för den kristna världen. Högtiden blev en tankvärd ämbets-successiv markering, kyrkoherde Nordlander tillträdde efter vår ur tiden gångne

prost Lennart Lundquist, mottagandet förrättades av kontraktprosten Anders Roos, som i sin tur efterträdde Lennart, vår vän och tillika mångårig medarbetare. Tilläggas kan att detta var Anders Roos första mottagande efter utnämningen till kontraktprost. Upplands Väsby hembygdsförening hälsar Elisabeth Nordlander varmt välkommen som den tredje kyrkoherden i Upplands Väsby kommun, däri instämmer församlingborna i Ed, som åter gläder sig över att ha en egen kyrkoherde. Mottagningen skedde 980322.

Med önskan om en fin förvår och en angenäm sommar, men innan dess skall vi ses. Den 6 juni kl. 14 på hembygdsgården under traditionella former och den 10 juni på kvällen skall vi ha en trivselafton, också på hembygdsgården, med allmogemusik. Envar tar med sig trivsel, sittunderlag och kaffekorg.

Vi är på rätt väg, en medlem ringde i går och berättade om att hon funnit tusilago, vårens glada kokard, **glädjande!**

Tack för ordet!

Gösta Karlsson

UPPLANDS VÄSBY
HEVRYGGSFÖRENING

BOKSLUT 1997

RESULTATRÄKNING	1997	1996
<i>Intäkter</i>		
Medlemsavgif för	53655,00	41210,00
Föreningsfrånvaroavgif	8263,00	7177,00
Hus och samlingar	11160,00	6916,00
Försäljning trycksaker	1071,50	2437,00
Kommunalt bidrag	35000,00	20000,00
Kommunalt bidrag "Två Epoker"	1907,40	15934,10
Diverse intäkter	171,00	4223,00
Summa intäkter	111217,90	98196,10
<i>Kostnader</i>		
Förenings- och föreningsavgif för	-6324,00	0,00
Föreningsgemenskap	-2463,50	-6105,50
Hus och samlingar	-27513,60	-34135,82
Trycksaker	-20728,00	-20765,50
Postavgifter	7343,00	6522,71
Hembygdsföreskrift	0,00	-1575,00
Konser och konferenser	1900,00	3000,00
Diverse kostnader	-1538,50	-6200,60
Kostnader "Två Epoker"	-1907,40	-15934,10
Summa kostnader	-79720,00	-94239,23
RESULTAT FÖRE FINANSIELLA POSTER	31497,90	3956,87
<i>Finansiella poster</i>		
Bankintäkter	292,64	767,81
ÅRETS RESULTAT	31790,54	4724,68

BALANSRÄKNING

1997-12-31

1998-12-31

TILLGÅNGAR

Omsättningsförläggningar

Kontraktsskatt	2425,80	1125,00
Postgoda	60135,97	22917,30
Bankränta	44173,90	45810,93
Sämlingar	1,00	1,00
Trycksaker	1,00	1,00

SUMMA TILLGÅNGAR

107697,37

69879,23

SKULDER OCH EGET KAPITAL

Kortfristiga skulder

Två veckor	0,00	1307,40
Förutbetalda intäkter, med avse	27480,00	10555,00

Summa kortfristiga skulder

27480,00

21162,40

Eget kapital

Dransettl. överskott	45178,83	42592,15
Årets resultat	31790,54	1721,68

Summa eget kapital

80207,37

49416,83

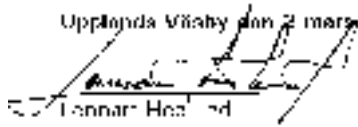
SUMMA SKULDER OCH

EGET KAPITAL

107697,37

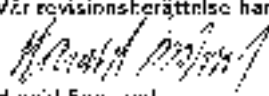
69879,23

Upplanda Växby den 2 mars 1998

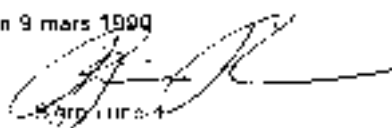

Lennart Höglund
Kassör

Vår revisionsberättelse har avgivits den 9 mars 1998

Hans-Erik Forslund

Jörgen Lundström

DE SOM BODDE

VID "DYVEN" (2/3) Forts. från föreg. nr

Liten historik om en gård och dess invånare

"Elektriskt lyse"

Så småningom infördes elektriciteten i bygden. "Elektriskt lyse" hade tidigare varit förbehållet staden. Några sockenbor som önskade få igång elektrifiering av socknen kallade till ett möte i denna fråga. Mötet avhölls 16 juli 1919. Man beslöt att bilda Hammarby Elektriska Distributionsförening U.P.A. I den första styrelsen under ordförandeskap av plåtslagarmästare Nils G. Engdahl, ingick fem personer, av vilka lantbrukare Karl Edvard Jansson, Dyvinge, var en. Den då bildade elföreningen kom att fungera i 44 år till 1 januari 1963, då man beslöt att överlåta sitt elnät till Upplands Väsby kommuns elverk.

När den nya elförsörjningen blev ett faktum, medförde detta, utöver fotogen- och karbidlyktornas successiva avveckling till förmån för elektrisk belysning, att man införde mer avancerad maskindrift på gårdarna. Den tidigare "hästvandringen" ersattes nu med en elektrisk motor som drev tröskverket på Dyvingelogen.

Det gamla vandringshuset finns f.ö. ännu idag bevarat i form av en låg byggnad i anslutning till logen.

Teknisk utveckling

Det följande decenniet bjöd på markant utveckling av maskinella hjälpmedel inom lantbruket. De nya maskiner och redskap som kom var dock fortfarande i hög grad beroende av dragdjur. Slåttermaskinen och självbindaren var typiska exponenter för den tekniska utvecklingen.

I Dyvinge gårds stall fanns fem till sex arbetshästar. Det skulle dröja till 1945, efter andra världskrigets slut, innan traktordrift infördes på gården.

Mjölknigen av det 20-tal kor som fanns i ladugården, utfördes för hand två gånger per dag av ladugårdskarlen och gårdens kvinnfolk.

Mjölkningsmaskiner började i nämnvärd omfattning användas i svenska ladugårdar omkring 1930. Det dröjde dock till 1945 innan man kommit så långt att ca 20 % av det svenska ladugårdsbeståndet hade installerat mjölkningsmaskiner.

I Dyvinge ladugård infördes maskinmjölkning 1942, sedan den tredje familjgenerationen, Bernhard Jansson och hans hustru Olga, f. Hallman, övertagit arrendet på gården fem år tidigare.

En stor del av den mjölk som producerades på gården under 1930-talet levererades till Löwenströmska lasaret-

Fig. 6 Oskar Andersson kör med fullt lass hem mot logen 1932. Dragare: Jakob och Pontus.

tet och det närliggande sanatoriet. Varje morgon gick en mjölkföra den halva milen från Dyvinge till lasarettet. Sommartid var fordonet en tvåhjulig vinkelaxelkärra och vintertid en släde, oftast förspänd med Isak, en grå vallack av nordsvensk ras. - Det hade ännu ej stiftats några lagar som påbjöd obligatorisk pastörisering av mjölken, utan den levererades till kunden oskummad i 50-liters flaskor av bleckplåt.

Befolkning och miljö på 1930-talet

De tre socknarna Hammary, Fresta och Ed som i en framtid, närmare bestämt 1952, skulle komma att sammanföras till Upplands Väsby kommun, hade år 1930 sammanlagt 4256 invånare, av vilka 1897 personer bodde i Hammarby socken. De fördelade sig på: 1323 personer i Väsby villasamhälle och 574 i den mer jordbruksbetonade bygden.

Det agrara landskapet var präglat av gårdarnas djurhållning med betesgång i hag- och ängsmarkerna, vilket bidrog till att dessa hölls öppna och ljusa med en rik och varierad örtflora. I sädesåkrarna syntes blommande blåklint och vallmo, ogräsbekämpning med kemiska medel förekom ej i nämnvärd omfattning. Man handryckte bort de bestånd av flyghavre som slog till i havreåkrarna. Berberisbuskar som ibland förekom i hagmarkerna togs likaså bort för att ej förorsaka svartrostskador på den växande säden. Viss betning av utsädet förekom. Naturgödsel och jordbrukskalk var de jordförbättringsmedel som företrädesvis användes. Konstgödsel förekom i ringa omfattning. Förf. har ett klart minne av när jag som barn såg farfar handsprida jordbrukskalk på Bergvreten, ur en såskäppa som han bar på magen.

Vid den här tiden bodde och verkade ett tiotal personer på Dyvinge. Man levde ännu till stor del med ett slags naturhushållning baserad på vad jord och djur gav.

1930-talets arbetsmetoder

Manuellt arbete var ännu till stor del förhärskande inom de olika arbetsmoment som förekom på gården. Höskörden innebar att man slog av gräset med slåttermaskin, räfsade ihop med släp- eller hästräfsa, samtliga redskap hästdragna. Hässjning eller vålmning gjordes för hand. Hässjorna var 5-, 7- eller 9-störars med tre hässjelinor på vilka höet hängdes upp till torkning. När det var torrt väder och liten risk för nederbörd brukade man vålma höet. Man var noga med att "slå ikring", d.v.s. man slog åkrarnas dikesrenar med lie så att de

Fig. 7 Kafferast under skörd på Ängarna sommaren 1931. Fr.v. Haglund, Hilda Borrman, Birger Jansson, Anton Karlsson, Oskar Andersson och husbonden Edvard Jansson. Moppe vaktar.

hölls rena från långt gräs, buskar och sly.

Säden, antingen det var havre, råg eller vete, slogs av och bands med självbindare, dragen av tre hästar. Banden (kärvarna) ställdes upp i skylar eller krakades, d.v.s. hängdes upp på krakstör, för torkning på åkern och senare tröskning på logen.

All lastning och lossning av såväl hö som sädeskärvar i och ur de av två hästar dragna skvindorna, utfördes med handkraft. Samma procedur gällde för den tunga gödselhanteringen. Ute på åkern spreds gödseln med grep, den mekaniska gödselspridaren hade ännu ej kommit i bruk.

All dikning gjordes för hand med spade och slunga, ett hårt och tidsödande arbete. Jag minns hur jordkokorna formligen flög upp i luften ur stordiket på ången, när Oskar Andersson, gårdens dräng, med obändig kraft gick där och dikade. I bästa fall syntes hattkullen el-

ler mössan på karlen, där han stod med sina högskaftade arbetskögar, s.k. "Bondeförbundare", till anklarna ner-sjunken i gyttjan på dikets botten.

Praktiskt taget alla gårdens olika inhägnader av permanent slag utgjordes av gårdsgårdar, d.v.s. snett ilagda grangårdsel mellan stående par jordsatta smala störar. Konstruktionen hölls samman av tre vidjor (hank) bundna runt varje störpar. För att vidjorna skulle bli smidiga att hantera och binda, "baddades" de över öppen eld, något som ofta var småpojksöga. - "En väl utförd gårdsgård skall stå fyrtio år", hette det.

Tröskningen på logen under hösten och vintern krävde mycket folk för de olika arbetsmomenten som ingick. Ofta lånade man folk från någon granngård. Några karlar stod i logbotten och langade fram band (kärvar) till mataren som stod vid tröskverkets matarbord och förde in de uppskurta banden i verkets ginungagap. - En karl placerade tomma säckar

vid de tappställen på tröskverkets ena sida, där de tröskade sädeskornen rann ut ur verket. När en säck var fylld stängde han tappkranen, knöt ihop säcken med bindgarn och satte dit en ny tomsäck som skulle fyllas. Den fyllda säcken drog han på en tvåhjulig säckkärra till ett hörn på loggolvet. Ibland bar han den tunga säcken på ryggen uppför den branta trappan till magasinsoftet. Någon hissanordning för transport dit upp fanns ej, utan det tunga bärandet ingick på något sätt som en naturlig del i göromålen.

I slutänden på tröskverket vällde den tröskade halmen ut i en till synes oändlig mängd. Detta skedde med hjälp av de tre snedställda trätungor som växelvis spottade ut halmen ur tröskverket. Under tröskningen stod ett moln av damm i logen. Dammet avsattes på karlarnas blåblusar och huvudbonader som blev allt ljusare vartefter dagen framskred. Även hanteringen av tröskhalmen fordrade mannakraft. Ett par karlar samlade ihop halmen till rejäla fång som de med högaffel, gående eller halvspringande på utlagda spänger, bar till halm-ladan eller till den utomhus belägna halmstacken. Någon halmfläkt existerade inte, enbart starka karlar.

I arrendekontraktet mellan gårdens ägare och arrendatorn på Dyvinge föreskrevs att arrendatorn erhöll rätt att ta ut sågtimmer för underhåll och reparationer av byggnaderna på gården. Lämplig skog för sågtimmerutvinning fanns på Övra Runbys skifte ovanför Mälärstranden i Eds socken. Detta innebar att Dyvingefolket vissa vintrar for den milslånga vägen från Dyvinge i östra delen av Hammarby socken till "Sättra-

branten", den starkt sluttande skogsmar-ken ovanför Mälaren, i närheten av den plats där Kairobadet ligger idag i Eds socken.

Väl påpälsade, sittande på en säck foderhö på timmerkälken, med hästpinglorna som ringande resällskap, startade man hemifrån tidigt om vintermorgnarna, ofta i sträng kyla innan dagbräckningen kunde anas. Vid framkomsten var det bara att spotta i nävarna och sätta igång avverkningen av de grova träden med hjälp av de enkla handredskap som stod till buds.

Skogsarbetet vintertid var helt manuellt. Man avverkade träden med hjälp av yxa, timmersåg och bågsåg. Lyftmomenten vid lastningen av de tunga timmerstockarna på kälkarna gjordes med timmersax. För att timret skulle ligga kvar på kälkarna när man for fram i den ojämna terrängen, slogs grova kedjor om lasset. Kedjorna drogs åt och låstes med ett s.k. björnlås.

Någon varm föda fick man ej under dagen. Det enda varma var möjligen det kokta kaffet som medförts hemifrån i en literbutelj invirad i tidningspapper och en yllestrumpa, för att om möjligt hålla drycken varm, eller åtminstone ljummen. Kall mjölk och smörgåsar med stekt fläsk och istersmör ingick även i menyn. Hästarna fick en tapp hö på snön och havre i tornister som belöning för sitt tunga arbete.

Inför hemfärden på eftermiddagen gällde det att lasta timmer på kälkarna, så att man fick fulla lass med till någon av de båda ångsågar som fanns på Edsby och Viks gårdar utmed återvägen från skogen.

Fig. 8 På väg till Fysingen för issågning 1922.

Fr.v. A. Haglund, S. Törnberg, Söderberg, T. Hansson, B. Jansson och okänd.

”När vi for till Sättrabranten, tog vi i regel vägen över Långtomten och Björnmyren, men när vi for hemåt med timmerlass, tog vi vägen förbi Båtbyggartorp om vi skulle till Edsby såg med timret. Det kunde vara nog så besvärligt att ta sig uppför Kyle backe när man hade fullt lass och det var blankis på vägen”, har det berättats mig.

Hemkomsten till gården blev ofta sen. Det första man då hade att göra var utfodring och skötsel av hästarna. Därefter fick karlarna själva ett rejält mål mat, innan de stupade i säng efter en mer än fylld arbetsdag. Nästa morgon väntade ju ånyo samma procedur, så det gällde att ha krafter i beredskap.

När sjöisarna om vintern lagt till ordentlig tjocklek, for man till Fysingen, där man handsågade och med hjälp av båtshakar och isstegar, lastade rejält tunga isblock som fraktades hem till gården på flakade meddon. Isblocken lades i isstack, bäddade i sågspån. Där kunde de bevaras fram till den kommande som-

marens behov av mjölkkyllning i ladugårdens cementerade vattenbassäng.

I någon mån användes isen även till ett isskåp för förvaring av livsmedel i gårdens hushåll. Eljest var det jordkällaren som utgjorde en förträfflig förvaringsplats för grönsaker, rotfrukter, saft och sylt m.m. I visthusboden fanns tinor i vilka man förvarade saltat fläsk och bingar med råg- och vetemjöl malet av gårdens egen säd. Där inne i boden stod en ljuvlig doft från de rökta skinkor som hängde från krokar i taket. - Elektriska kyl- och frysskåp hade ännu ej gjort entré i de svenska hushållen.

Om hösten i oktober-november drog det ihop sig till grisslakt. När den väl-gödde nassen leddes till slaktbänken hördes de hjärtskärande ångestfyllda skriken lång väg. Edvin Andersson i Näle Norrgård skötte slaktmasken och ledde uppslaktningen av djuret.

Grisslakten innebar några bråda dagar i gårdens kök. Man skulle ju ta vara på färskmaten så snart som möjligt genom att t.ex. koka och mala färska lever-

Fig. 9

Panoramabild mot norr över Dyvinge. Den långa byggnaden är ladugården, sammanbyggd med logen, vars södra gavel syns till vänster. På kullen mangårdsbyggnaden och slöjdboden, den södra av de båda timrade flygelbodarna.

Närmast: undantagsstugan. Åkermarkan till höger är Ångarna, en del av den gamla "dyvens" botten.

gryn, stoppa saltkorv där fjälstren var rengjordta tarmar från det slaktade djuret, laga istersmör vars huvudingrediens var smält svinister smaksatt med salt, peppar, rödlök m.m. Så fick man ej glömma att koka pressylta som skulle utgöra en av delikatesserna på det kommande julbordet sedan den fått stå i press och mognat till i såväl konsistens som smak. Paltbröd var en annan specialitet som framställdes av grisblod och mjöl. Största delen av fläsket hamnade i grovsalt i de laggade tinor som stod i visthusboden. Man brukade även röka en eller ett par skinkor och använde då enrisrökning för att få rätta smaken på anrättningen. Skinkorna fick därefter en högt uppsatt position i visthusbodens tak.

Ett göromål som regelbundet återkom under eftervintern och förvåren var att handsåga och hugga nästa vinters behov av ved till järnspisar och kakelugnar i gårdens tre bostadshus, ett jobb som krävde sin tid. Det gjordes under mottot: "Vår- och försommartorkad ved

brinner bäst när höstrusk och kyla stundar."

Gårdssmedjan

I Kohagen låg gårdens smedja, i vilken gamle "Sme'-Olle" utförde sin skickliga gärning. Olle, som hette Olsson, var en duktig yrkesman som på gamla dagar fått en fristad på gården. Han bodde i drängstugans ena rum, granne med drängen Oskar Andersson och ladugårdskarlen Teodor Valentin som delade det andra rummet.

Smedjan var väl utrustad med härd, ässja, städ och mängder av verktyg; släggor, hammare och tänger av olika slag. Överallt i smedjan låg ett tunt lager av sot och det doftade koks och träkol därinne.

Storbyk

I smedjebyggnadens södra del låg tvättstugan som inrymde en stor pannmur för värmning av vatten, ett par laggade byckar och ett antal tvättbunkar

för handtvätt, d.v.s. laggkärl på tre höga ben. Dessutom fanns det tvättbräden, rotborstar och klapprän.

Man gjorde i regel stortvätt ett par gånger om året, vår och höst, vilket krävde ett väl tilltaget linneförråd.

Till stortvätten, som varade ett par tre dagar, gick det åt mycket vatten. Farfar körde vatten i en stor svartmålad trä-tunna som låg fastmonterad på en liten tvåhjulig kärra, dragen av en häst. Han fyllde tunnan vid den stora stockpumpen som fanns nedanför ladugården. Han backade ekipaget så nära pumpen det gick och ledde det handpumpade vattnet från pumpen via en träränna till den trutförsedda öppningen överst på den liggande tunnan. - Urtappningen gjordes med en enkel "svick-kran" som satt på tunnans bakre kortsida. Vattnet fylldes i 15-liters plåthinkar som bars in i tvättstugan och tömdes i pannmuren eller i bykkaren.

När fruntimren, gårdens egna och någon eller några från grannskapet, kom

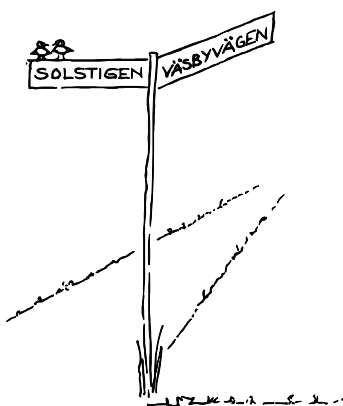
mit riktigt igång med tvättandet, så stod det ett fuktigt moln av vattenånga i tvättstugan och man kände en stark lukt av tvättlut såväl där inne som utanför. De gälla kvinnorösterna blandades med det raspande ljud som uppkom när man skrubbade tvättkläderna mot de räfflade tvättbrädena av zinkplåt, eller borstade dem mot de träbräden som stod lutade i de höga tvättbunkarna.

Tvätten hängdes till tork ute i det fria på linor, uppspända mellan jordsatta störrar bland nyponbuskarna och stenblocken i hagen bakom tvättstugan.

Tidigare, på 1920-talet, for man med häst och vagn fullastad med tvättkläder och folk den långa vägen till Kråknäbben vid Fysingen för att där skölja och klappa tvätten. De resorna upplevdes av gårdens folk, speciellt de yngre, som välkomna utflykter, vilka genomfördes med stoj och glam och glatt humör.

Lars E Jansson
forts. nästa nr

Varför heter vägen så?

Om kategorinamn - Träd och fiskar

Ibland bebyggs mark där det inte ens finns många, kanske inte en några, äldre namn att utgå ifrån vid namnsättning av vägar. Då tar man till kategori- eller gruppnamngivning. En svårighet med detta är dock att det vanligtvis finns en del äldre namn som lätt associeras till gruppen, trots att de har en annan bakgrund och ligger i andra områden.

När fyra vägar i Ekeby-Ekhagenområdet skulle namnsättas, valde man kategorien 'Lövträd' med tanke på områdets namn: Almvägen, Aspvägen, Lindvägen och Rönnvägen. Ekebyvägen, Ekhagsvägen och Ekbacksvägen fanns redan.

Ekebovägen hör däremot inte hit. Gården Ekebo låg vid den väg som går mellan Mälärvägen och Smedbyvägen.

Två försvunna torp under Ekeby, Ekebyholm och Ekebylund, har inte fått några vägar uppkallade efter sig. Ekeby gård finns på karta från 1700-talet.

Lövträdsnamn finns för övrigt på många håll i vår kommun. I Runby har vi Alvvägen och Ekvägen; Björkstigen och Häggstigen är gångvägar i Väsbyskogen, Videvägen och Hagtornsvägen i Apoteksskogen, Kastanjetorget i Infra City och Lövvägen, en liten väg i området mellan Glädjens trafikplats och Johannesdal.

Vägar med barrträdsnamn finns bara tre: Tallvägen och Envägen i Sigmaområdet och Barrstigen i Bollstanäs.

Vägar med fisknamn finns bara i ett område i Väsby, nämligen i Bollstanäs mellan Stora Vägen - Gamla Vägen och sjön Norrviken.

Gruppnamnet Svenska insjöfiskar ansåg man vara ett bra förslag och bestämde sig för fiskarna braxen, karp, ruda, sutare, abborre, gädda, mört och gös. Eftersom vägarna är återvändsgator (!) fick de efterledet gränd, dvs Braxgränd, Karpgränd osv. Månnтро vilka av fiskarna som känner sig hemma i Norrviken?

Inga Engdahl

Mina roligaste år som föreningsmänniska

För att hitta dessa behöver jag inte tänka länge. Det var när jag var lagledare för Väsby IK:s juniorlag i fotboll under åren 1951-1953. Det började med att A-lagets mycket skicklige målvakt Gösta "Stumpen" Svensson frågade om jag hade intresse av en sådan uppgift. Eftersom jag kände en del av grabbarna i laget slog jag till efter en stunds betänktetid. Och det var ingenting jag ångrade, trots allt arbete det medförde.

Jag hade en ungarlslya på Björkvallavägen, och där var jag sedan aldrig ensam. Alltid dök någon av grabbarna upp och ville prata bort en stund. Ibland hade de problem, som de inte ville diskutera med föräldrar eller syskon, så jag fick många förtroenden. Hälften av grabbarna i laget var boende i Rosersberg men arbetande i Stockholm. Detta var under SJ:s tid och de flesta tåg vände i Väsby, varför folk till Rosersberg och Märsta fick vänta någon timme i Väsby, om de inte tog ett tåg till Uppsala.

För grabbarna i juniorlaget och boende i Rosersberg kom det väl till pass att slinka upp till "Farsan", som de kallade mej. Jag arbetade under den tiden på CAP Chokladfabrik AB, som då hade kommit igång med tillverkning av soppor i samma format som chokladkakor. Där fanns tomat-, champinjon-, vitkåls- och spenatsoppor och de kostade 1:25 per kaka, som räckte till 5 portioner. Jag bjöd då på soppa, smörgås och kanske en kopp kaffe, och det blev ju aldrig dyra kalas. Betr. sopporna kan jag nämna att de under en lång period var landets mest sålda.

Som fotbollsspelare var de mycket duktiga, de vann Sthlmsseriens klass 3 och 2 och gick upp i 1:an, men då hade flera av dem blivit för gamla - junioråldern var 18 år - så då gick det sämre. Men flera av dem fortsatte spelandet ändå, några i VIK:s A-lag. Bland påläggskalvarna i juniorlaget fanns Arne "Lunkan" Lundkvist, som vi hade tänkt oss som back. Han blev senare A-lagsmålvakt i AIK.

Pengar var en bristvara, så ville vi något extra ordnades lotterier o.a., och då grabbarna var idoga fick vi ihop så mycket att det räckte till resor med fotbollsutbyte i bl.a. Örebro och Norrköping. Jag kan påpeka att sådana resor inte var vanliga på den tiden. Sen var jag med att ordna fotbollsutbyte med Mariehamn, så dit åkte A-laget, och jag minns att det var ett av Ålands första utbyten på den fronten. Tipset att ta kontakt med Mariehamns IK fick jag av Sthlms Fotbollsförbunds legendariske Bertil Elbe.

Jag trodde att det skulle bli problem med att hålla ihop gänget under vintern, men där ordnade det sig på ett sätt jag inte hade reflekterat över. Grabbarna var nämligen lika duktiga på att spela bandy som fotboll. För att få is till bandymatcherna - VIK hade även ett duktigt A-lag - så gick Bertil Eriksson (Berra-Jerker) och jag åtskilliga nätter och spolade Optimusvallen.

Även där tog vi in en del pengar. Vid ett tillfälle engagerade vi AIK:s konst-åkningssektion - det fanns en sådan då -

och det gav klirr i kassan. Efter uppvisningen blev det pjäxdans till högtalarmusik och förlängt öppethållande till kl. 24.

Men det fanns även annat att göra. Bl.a. skulle huset eller skrubben, som inrymde omklädningsrum med dusch (iskall) och utrymme för domaren att byta om i, rivas, I huset fanns även klubbens hela prissamling, som skulle packas ned. "Berra-Jerker" och jag tyckte dock att den inte kunde läggas i kartonger o.a. utan att först ha blivit uppsatsad. Så vi offrade en dryg vecka av våra semestrar och putsade allt. Hur mycket Duraglit vi

köpte och använde oss av vet jag inte, men ett är säkert, snyggt blev det.

Som avslutning kan jag berätta en episod från i somras. Jag var i en butik i Märsta och stod väntande där, då en man i 60-årsåldern kom fram och frågade om inte jag var Lennart Hedlund. Jag kände inte igen honom men svara jakande att det var så. Han frågade då om inte jag kände igen honom. Jag ruskade på huvudet och han säger: Känner Du inte igen "Lelle" (Lennart Thesander). Det var en av grabbarna från Rosersberg, som jag inte hade sett på cirka 45 år.

Lennart Hedlund

**GLÖM EJ NATIONALDAGEN DEN
6 JUNI PÅ HEMBYGDSGÅRDEN**

Vårsalong i Väsby Konsthall succé

Vårsalongen i Väsby Konsthall har fått många utsocknes att hitta till Väsby. Som Väsbybo har jag med stolthet berättat om Vårsalongen för mina vänner i Stockholm och runt om i landet. Det är faktiskt Väsby Konsthall som gjort att jag äntligen börjat känna mig som Väsbybo, efter snart tio år i kommunen.

Vårsalongen har dragit en rekordpublik. Många har blivit glatt överraskade över vad de mött: en spännande, varierande samling konstverk i stora, ljusa generösa lokaler. Där är Galleri Primus uppe under takåsarna på Optimusvägen 12 B och galleri Optimus i markplanet i en annan del av samma byggnad med adress Optimusvägen 12 A. Den totala utställningsytan är drygt 1000 kvadratmeter. Att vårsalongen var vackert hängd och genomtänkt har vi främst Ricardo Donoso att tacka för. Ricardo Donoso, chef för Väsby Konsthall och dess eldsjäl och initiativtagare.

Vårsalongen pågick 21 februari - 10 mars. 140 konstnärer från hela Sverige visade måleri, grafik, textil och skulptur. Intresset har varit mycket stort från konstnärerna. Juryn fick nära 2000 konstverk från totalt 700 konstnärer att bedöma. Av dessa valde de ut 327 verk. Grafiken visades på Galleri Vilunda - Upplands Väsby Huvudbibliotek. På utställningen fanns såväl etablerade konst-

närer som amatörer. Salongen invigdes av Liljevalchs chef Folke Lalander. Musik vid vernissagen bjöd Impression of blue: Birgitta Henriksson piano, Maria Brandt bas, Hasse Sjölander trummor, Helena Berggren sång och DuOcarina: Alexander Vaida & Börs Anders Öhman på. Väsby Konsthall har blivit en samlingsplats för konst- och kulturintresserade, debattglada och framtidsintresserade människor i Upplands Väsby. Väsby Konsthalls Vänner, VKV, som bildats för att stödja Ricardo och verksamheten i Konsthallen, har idag över 400 medlemmar och bidrar ekonomiskt till konstinköp, annonser, vernissagekort m.m. Café Paletten, som arrangerar musikkvällar i Konsthallen sista fredagen i varje månad, ger hela överskottet till Konsthallens verksamhet. Konsthallsvänner lägger ner otroligt många timmar av obetalt arbete i samband med varje evenemang. Det är högt i tak i flera bemärkelser i Väsby Konsthall.

Redan 1999 återtar Liljevalchs i Stockholm Vårsalongen medan vi i Upplands Väsby skapar nya traditioner och planerar för en Höstsalong.

Hild Lorentzi
medlem nr 18 i VKV

Bland tomtar och troll med Ebbe Schön

Vår egen hembygdsnisse satt säkert i någon vrå i ladugården och lyssnade den 22 januari, när Hembygdsföreningen tillsammans med Vuxenskolan som ett led i de manifestationer som ingår i kulturhuvudstadsåret hade engagerat folklivsforskaren Ebbe Schön att kåsera över ämnet "Vårt behov av tomtar och troll".

Hembygdsföreningens ordförande Gösta Karlsson hälsade Ebbe Schön välkommen, och denne tog tillfället i akt att inleda sitt anförande med att gratulera Väsby och väsbyborna till en fin och välhållen hembygdsgård.

Sedan fick tomtensissen och vi andra skärpa till oss för att hänga med i svängarna, när berättelserna kom igång. Ebbe Schön berättade att han växt upp på ett ställe i Bohuslän, där det enligt folktron spökade något alldeles förskräckligt, och där alla kunde berätta om olika hemsgheter de varit med om. Bygden var full av historier om oknytt och döda, och det var nästan naturligare med ett spöke än en vanlig människa. Ur barndomsupplevelserna föddes intresset för all sorts övernaturlighet

- inte bara tomtar och troll- och Ebbe Schön har arbetat i två decennier inom folklivsforskningen vid Nordiska Museet. Ett besök på folkminnesarkivet rekommenderas. Bl.a. finns där alla Sveriges socknar förtecknade, och de skrönor som är upptecknade i varje socken.

Skrönor, sagor och sägner finns det gott om i folktron. Skillnaden mellan saga och sägen är att den senare framställs som sanning, vilket den inte behöver vara. Vandrings sägner finns många, t.ex. att Karl XII, Adolf Hitler, Elvis Presley och Olof Palme inte dog som det sagts utan levte eller lever någon annanstans.

Folketro spänner över vida fält. Vissa figurer, bl.a. tomtar och troll, finns över hela landet, medan andra, t.ex. bäckhästen bara finns i södra Sverige och vittra i norra. Bergtagen kan man bli landet över av både troll och jättar, och för att bli fri kan man nämna Jesu namn eller korset. Det tål inte trollen att höra.

Tomten har inte alltid varit en rödklädd gåvobringare som delat ut julklappar. Tvärtom var han redan på 1000-talet en gråklädd vresig figur som de kristna varnade för, och som

skulle få blidkande gåvor för att han såg till hus och hem och skötte om ladugårdar och lider.

”Går till visthus och redskapshus
känner på alla låsen.
Korna drömma vid månens ljus
sommardrömmar i båsen.”

Viktor Rydbergs dikt har säkert bidragit till föreställningarna om tomten, och genom Jenny Nyströms teckningar och julkort vet vi precis hur han ser ut. Och nog ställer jag ut gröt på trappstenen till jul, man kan ju aldrig veta, eller hur?

Ebbe Schön avslutade efter en dryg timme sitt innehållsrika kåseri, där han påpekat vikten av att fantisera, att ha ”ett behov av tomtar och troll”.

En talrik skara hade mött upp i ladugården, och Gösta Karlsson tackade alla för deras intresse och rekommenderade ett besök vid stenblocken ute vid Verka. Stenarna påstås vara jättekast, och varje gång kyrkklockorna ringer i Hammarby kyrka vrider sig stenblocken ett halvt varv, för det har Hugo Sabel sagt. Om han sett det, det är en annan historia.

Inga Lisa Gustafsson

Känner du **VÄSBY** ?

Vad kallades främsta villan?

- Marieborg
- Kanongubbens villa
- Berglöfs villa

Sänd ditt svar till:
Lennart Hedlund
Centralvägen 6 A
194 76 Upplands Väsby
Första rätta svaret får en bok.

SPORTLOV PÅ HEMBYGDSGÅRDEN

Innomhusaktiviteter

Den 24-25-26 februari hade GUNNES gårds personal sportlovsaktiviteter i Hembygdsgårdens ladugård. Under dessa dagar var det fullt hus. Det var ca 170 personer där, mest barn från olika fritidshem, det tillverkades sk. brummare, snurror och smörknivar i trä. Det skapades halsband, bollar, råttor och ormar av ull med tovningsteknik.

Kreativiteten stod högt i tak och Hembygdsgårdens ladugård var tydligen en utmärkt lokal för barnen att vara i.

Sista dagen hade Hembygdsföreningens ordförande Gösta Karlsson en visning av gårdstunets lokaler och museiföremålen för besökarna.

Vi på GUNNES gård hoppas att vi även i fortsättningen kan ha liknande samarbete med Hembygdsföreningen.

Anna-Cari, Lena och Jane
På GUNNES GÅRD

DIPLOM

Kulturhusens Dag 1997

Försvarsbyggnader genom tiderna

En härlig bok till julen för dig som är intresserad

Boställe för regementets pastor & musiker

Kunde Öppna och visas för allmänheten
under Kulturhusens Dag söndagen den 11:a september 1997
kl. 10:00 till 12:00 vid Kulturhusets försvarsbyggnader
i den nya Sveriges deltag.

När vi gör en utställning för att väcka intresset och
sprida kunskap om försvarsbyggnader varar det mycket längre.

Tack för god samarbete!
Eliasson & Svanström

Eric Wagners
Wagners & Svanström

Kenn Deckers 1900-t
Projektörerna

Riksantikvarieämbetet

Kulturhuset
Sveavägen 10
111 22 Stockholm

SÅ BLEV HUGO VÅR HISTORIEMAN

Hugo Sabel var nyligen på besök i Upplands Väsby. Han berättade då för undertecknad om sina erfarenheter från ortens yrkesundervisning. Under slutet av samtalet förklarade han varför han ända sedan barnåren varit så fascinerad av historia. Något som vi Väsbybor fått glädje och nytta av på många sätt. Så här berättade Hugo om detta:

”När jar var sex år fick vi ungar som andra år en sagobok i julklapp. ’Sagoprinsen’ kunde en bok t.ex. heta, ’Sagoprinsessan’ en annan, och de olika boktitlarna fördelades så lika som möjligt mellan oss över åren. Den här julen, 1920, fick jag Sagoprinsen, en liten bok med en styv, färgglad pärm. På den fanns en tecknad bild av en borg, omgiven av en vallgrav, över vilken en vindbrygga ledde in i borgen. På vindbryggan in genom porten kom Sagoprinsen ridande på sin vita springare, iklädd en mantel av hermelin, med krona på huvudet och svärd i handen. Det var en underbar syn för mina barnaögon. Hela borgen var vacker med sina runda torn vid sidorna.

Mina två, fem år äldre bröder, var scouter. Vi bodde då fortfarande i Salems kommun. En dag kom de hem och berättade att de varit med scouterna på Lugneberget och tittat på fornborgen. I min barnaskalle gick bara ordet ’borgen’ in. Hur såg den ut, frågade jag, hade den port? Jaa, blev svaret, till och med två portar. Herregud vilken borg, ropade jag, mamma kan inte också jag få gå dit! Nej, det blir inget av med det’, sa mamma. Men jag fortsatte att tjata på mamma, och till slut gav hon upp, ’dina bröder får ta dig med’.

Och så gick vi dit, ungefär en och en halv kilometer längs en skogsväg. Vad spänd

jag var när vi kom fram och klättrade upp för branten. Bröderna visade mig in genom den ena portöppningen. Men den borg som de visade mig var en liten hoprasad gammal gråstensmur, och porten var bara en svacka i muren. Det var en fornborg, belägen mellan Salems kyrka och Rönninge samhälle. När bröderna sa: ’här är porten’, så ’brast det’ för mig. Nej, ingenting stämde ju med julbokspärmen! Jag var så förtvivlad, och tog så illa vid mig. De fick ’släpa’ mig nedför berget och hem.

Besvikelsen sitter kvar i mitt inre än idag. Jag ser detaljerna, jag ser grabbarna, jag ser mig själv. Där fick jag min första uppfattning om ämnet historia. jag blev nyfiken, samtidigt som jag blev fruktansvärt besviken.

Sedan dess har jag studerat hela den förhistoriska perioden med början i stenåldern. Böcker hade jag inte råd att köpa som ung, utan ’slukade’ artiklar i tidningar och tidskrifter om krig och andra historiska händelser. Från folkskolans historiebok minns jag särskilt två bilder. Den ena med en kvinna från stenåldern, stående på knä framför en skålformad sten i vilken hon malde säd med hjälp av en malsten. Längre fram i boken fanns bilden av en runsten på vilken det stod: ’Må den stå vid vägen så länge folk går där!’ Historia och geografi var mina favoritämnen i skolan.

När jag kom till Väsby 1925 fortsatte jag att fråga ’de stora gubbarna med plommonstop’ hur det blev si och så. Och de berättade sina versioner. Jag blev ’späckad’ med lokal historia.”

Sixten Berg

ORDNINGSFÖRESKRIFTER FÖR HEMBYGGDSGÅRDENS LADUGÅRD

Ladugården uthyres endast till slutna sällskap och till kursverksamhet, dock ej till ungdomsfester eller fester med dans.

Slutet sällskap är en begränsad krets av personer, som har någon form av gemensamt intresse eller tillhör samma gemensamma sammanslutning.

AVGIFTER: per kväll 500 kr

enskilda korta sammankomster 100 kr per timme

kurser med minst 5 kurssammankomster 50 kr per timme

För tillgång till pentry tillkommer en fast avgift på 50 kr

Boställsvärdinnor: Nora Lundberg, Hagvägen 11, tel 590 335 49

Anne Maxe, Kvarnvägen 18, tel 590 313 53

KONSUM I NORRORT 1907-1997 - EN HISTORISK KRÖNIKA.

**I SAMBAND MED SITT 90-ÅRSJUBILEUM HAR KONSUM
NORRORT PUBLICERAT EN SKRIFT, SOM SKILDRAR
VERKSAMHETEN UNDER DE GÅNGNA ÅREN.**

**SKRIFTEN INNEHÅLLER 157 SIDOR TEXT OCH
HUNDRATALET FOTOGRAFIER.**

DEN KAN BESTÄLLAS HOS

FÖRENINGENS KONTOR,

BOX 158, 19422 UPPLANDS VÄSBY

TEL 08- 590 722 30.

Upplands Väsby Hembygdsförening
Hagvägen 2 / Pukslagargatan
194 40 Upplands Väsby

Telefon 08-590 826 40 Hembygdsgården
Postgirokonto 29 81 91-8

STYRELSE 1997

	Telefon
Gösta Karlsson, ordförande	590 314 23
Örjan Abrahamsson, vice ordförande	590 332 70
Lennart Hedlund, kassör	590 911 92
Inga Lisa Gustafsson, registrator	590 336 42
Ulf Gustafsson, boställsvärd	590 972 70
Bengt Hedlund, kommunvald	590 304 95

ERSÄTTARE

Lena Aspman, Vivi Wallin, Monica Berglind,
Bertil Widlund, Birgitta Nevdal och
kommunvald ersättare Björn Fagerlund.

MEDLEMSBLADET

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Ann Mari Karlsson, redaktionskommitté	590 314 23
Lennart Hedlund, styrelsens representant	590 911 92

REVISORER ORDINARIE

Björn Lundin
Harald Forslund

ERSÄTTARE

Kerstin Björkman
Arne Mattsson

BOSTÄLLSVÄRDINNOR:

Nora Lundberg	590 335 49
Anne Maxe	590 313 53

Till valberedning inför nästa årsmöte valdes: Kerstin Hammarin, Hans Hed samt Harald Torkelsson, Kerstin Kéry ersättare.